



256

JULIOL
2014

LA TRAGÈDIA DEL VOL MH17: fins on està disposat a arribar Putin?

Carmen Claudín, investigadora sènior associada, CIDOB i
Nicolás de Pedro, Investigador Principal, CIDOB

Putin sembla haver perdut el control dels temps en la crisi del Donbass. El rellotge corre ara en contra seva. A mesura que passen els dies, augmenta la certesa sobre la responsabilitat del Kremlin en l'abatiment del Boeing 777 de Malaysia Airlines o, com a mínim, la seva falta de cooperació a l'hora de pressionar els rebels prorussos –amos del terreny– perquè facilitin una inspecció independent en lloc de posar traves i adulterar els indicis a la zona de la catàstrofe. D'aquesta manera, creix el qüestionament internacional de Rússia. Com més s'allargui l'actual fase del conflicte, les possibilitats per al Kremlin d'assolir els seus objectius a Ucraïna seran menors. Però això no implica necessàriament un cessament ràpid de la confrontació armada. Llevat que Moscou retiri totalment el seu suport als rebels, l'escenari més probable, de fet, és un ràpid agreujament de la situació sobre el terreny.

El conflicte a Donetsk i Luhansk, en efecte, no es pot entendre sense la intervenció de Moscou. El grau de control efectiu que exerceix el Kremlin sobre la insurrecció prorussa és discutible, però no la seva dependència del subministrament i del suport de Rússia. Està demostrat que els principals líders de la insurrecció al Donbass són ciutadans russos estretament vinculats amb els serveis d'intel·ligència russos. No per casualitat la rebel·lió s'ha pogut sostenir únicament en les àrees limítrofes amb Rússia, raó per la qual el control de la frontera és un dels principals maldecaps del Govern ucraïnès. Els més de 100 quilòmetres de territori fronterer sobre els quals Kíev no exerceix cap control actualment són, molt probablement, la via per la qual es va subministrar el sistema antiaeri BUK amb què es va enderrocar el vol comercial de Malaysia Airlines amb 298 persones a bord.

Les expectatives d'una ràpida pacificació del Donbass –l'àrea exacta de l'est d'Ucraïna on es localitza el conflicte armat–, de resultes de l'abatiment del vol MH17, es basen en la idea que la pressió internacional sobre Putin el conduirà a retirar el seu suport a la insurrecció, la qual cosa facilitarà un acord negociat. Un plantejament raonable, però poc probable. Putin no actuarà impel·lit només per la pressió occidental i, malgrat l'annexió de Crimea, compta amb la pilota d'oxigen que li donen els BRICS i, molt particularment, la Xina.

La crítica externa, a més a més, no va acompanyada d'una pressió interna, ja que la majoria de la societat russa –gràcies a uns mitjans de comunicació sota ferri control del poder– comparteix la narrativa del Kremlin sobre la crisi d'Ucraïna, també pel que fa al vol de Malaysia Airlines. Com és sabut, el conflicte ucraïnès no està erosionant la popularitat de Putin, sinó tot el contrari. D'altra banda, la reacció internacional no ha estat unànime i persisteixen les divisions europees en la seva relació amb Rússia, un dels grans actius en l'estratègia de Moscou.

Kíev porta setmanes guanyant terreny i sembla disposada ara a aprofitar el moment per assestar un cop definitiu i ràpid a les forces insurgents prorusses. Un ràpid agreujament del conflicte és, per això, l'escenari més probable. Davant uns insurgents sense suport de Rússia, Kíev, potser, pugui imposar-se amb certa rapidesa però a costa d'un inacceptable patiment de la població civil atrapada en el conflicte. Recuperar el Donbass no és només un assumpte militar, és també una qüestió política. I Kíev, a diferència de Moscou, ha de pensar en l'endemà de la pau.

El context, per tant, és poc propici per a un ràpid acord de pau de no ser que s'accepti, en part, el principal objectiu de Moscou que no és, com insisteix la narrativa del Kremlin, la "situació de les minories russoparlants" sinó el control estratègic d'Ucraïna i les seves relacions exteriors. Però la situació no és fàcil per a Putin i la seva gestió transmet cert grau d'improvisació. A més, la seva estratègia al sud i est d'Ucraïna –l'intent de crear una suposada *Novorossiia* (Nova Rússia)– ha fracassat. No s'ha produït cap aixecament popular massiu reclamant la intervenció protectora de Rússia. Tampoc s'ha donat una participació àmplia i activa de la població local en la lluita dels insurgents, fins al punt que el Kremlin ha hagut de o bé organitzar o bé permetre l'enviament des de territori rus d'armament i combatents experimentats. El subministrament d'un sistema antiaeri sofisticat com el BUK per tal de contrarestar les forces ucraïneses també en l'espai aeri permet inferir que el Kremlin buscava, si més no, un enquistament del conflicte com a instrument de pressió permanent sobre Kíev. L'abatiment, probablement per error, del vol MH17 per part dels insurgents, ha canviat completament l'escenari.

És poc probable, però, que, passat el desconcert, el Kremlin abandoni per complet a la insurrecció prorussa, però la incertesa sobre fins on està disposat a arribar Putin seguirà tenallant els europeus. Ara per ara el suport més inequívoc que rep Putin prové de la seva opinió pública, en particular, dels nacionalistes russos que viuen el seu moment de glòria i reclamen una intervenció directa i més enèrgica de Rússia a Ucraïna. El president rus pot acabar sent més captiu que amo de l'exaltació neoimperial instigada pel Kremlin des de l'ocupació de Crimea.

Putin té un interès màxim per la seva pròpia imatge i per la de Rússia al món. Esdevenir un pària no entra en els seus plans. No obstant això, en la balança de pèrdues i guanys, el reconeixement tan sols parcial i limitat de la responsabilitat de Rússia implicaria reconèixer també que la situació se li ha escapat de les mans. Cosa que és difícilment assumible per a la imatge de líder fort que porta anys construint tant per a consum intern com extern.